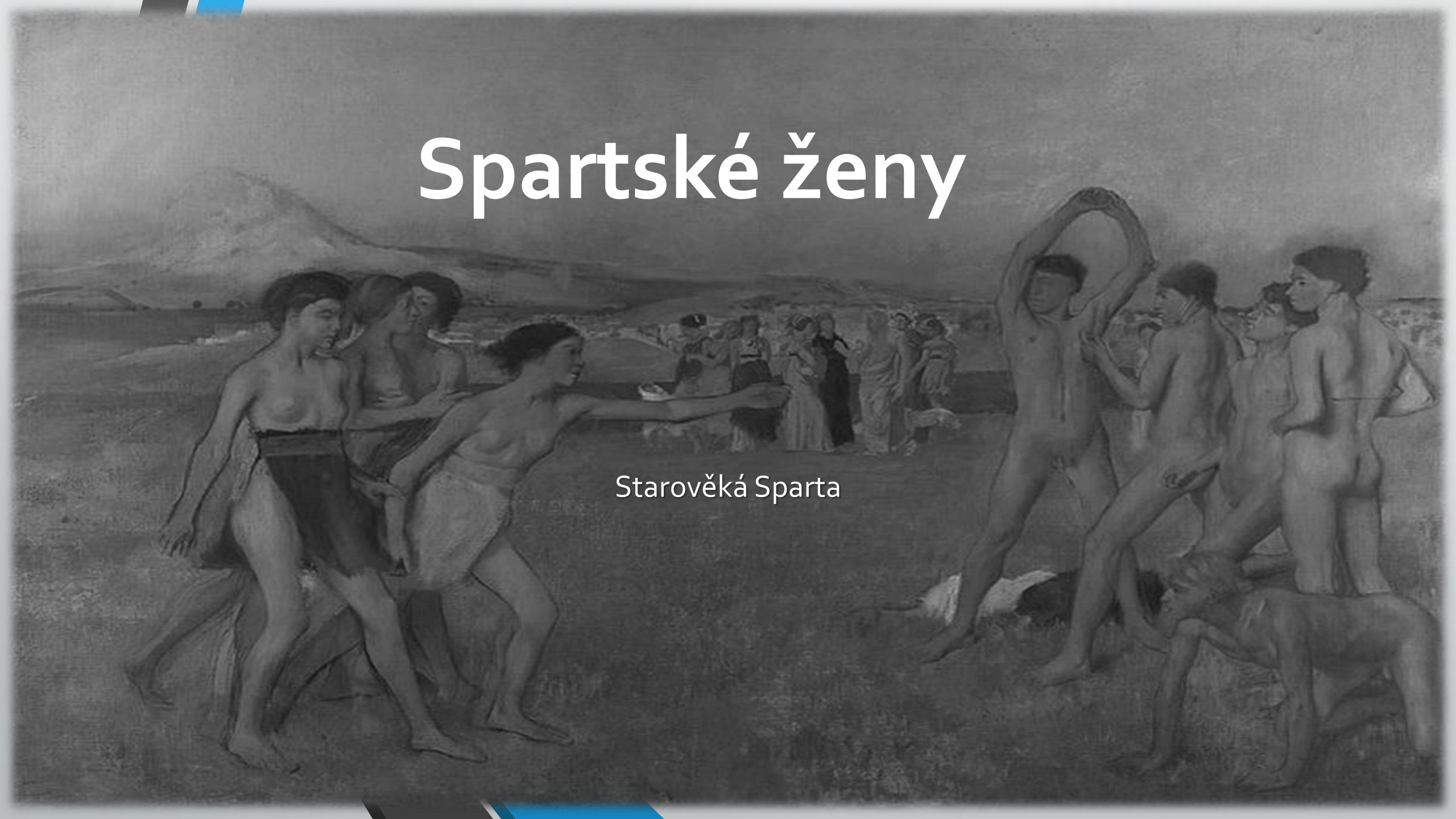

Spartské ženy

Starověká Sparta

Ženy ve Spartě

- výchova k síle:
  - psychické (smutek či štěstí při smrti syna/ů v boji)
  - fyzické (jen silné ženy mohly rodit silné muže)

„Protože my jsme jediné, které rodí (opravdové) muže“ (Gorgó)

Dioskoridův epigram *Matka osmi padlých synů*:

*„Do boje s nepřáteli kdys vyslala osmero synů
Demainete a všechny v jediný ukryla hrob.*

Nepropukla však v slzy, když truchlila; pravila pouze:

„Žel, ach, Sparto, ty děti pro tebe zrodila jsem““

(Řecký lyrika, 1954, 311).

*„Kdybys byl na živu, stále bys ostudu působil matce, rušil bys mocné Sparty zákony
z pradávných dob; jestliže zemřeš mou rukou, já slout budu nešťastnou matkou, ušetřena
však budu ostudy ve vlasti své“ (Obrázky z řeckého života, 1983, 299).*

matka x syn

- zákaz truchlení nad smrtí synů
- bojoval a zemřel čestně, hodný Sparty?
- př.
  - matka Pausánia
  - Argileónis (matka Brasida) po Amfipoli

dívky x chlapci

- zápas
- slovní kritika chyb mužů
- X
- písně a pochvaly na ty nejlepší a jejich vlastnosti --- podpora žádoucího chování, horlivosti a ctižádosti

„Jinoch velebený za skvělé mužné vlastnosti a mezi dívkami proslulý nabyt touto pochvalou zvučného jména a s pýchou odcházel domů.“

Výchova spartských žen

- **vychovávány:**
  - doma matkami a *heilótkami*
  - všeobecné vzdělání
  - tance a hudba, tkaní a vaření
- výchova především i ke sportu a zdatnosti
- odstranění choulostivosti a veškerou zženštilost – spíše měly být jako muži

Aristofanés ve své komedii *Lýsistraté* odehrávající se během Peloponéské války naráží na to, že spartské ženy byly na rozdíl od Athéňanek trénované v gymnastice a atletice a při cvičení se obnažovaly:

„LYSISTRATE (hledíc stranou):

To je moudrá řeč;

a hle, tam sem jde právě Lampito!

(Přichází s jednou dívkou boiótskou a s jednou ženou korintskou Lakónka Lampito. Má chitón nepříliš dlouhý, v pase podkasaný, na jedné straně od boku rozevřený. Boiótanka má delší chitón, podkasaný pod řadry, z průsvitné látky. Korinťanka je robustní, oblečena v dlouhý chitón z těžší drahocenné látky, v pase podkasaný)

LYSISTRATE (vítajíc Lampitu a obhlížejíc ji):

Má Lampito, buď zdráva, Lakónko!

Jak září krása tvá, ty líbezná!

Jak svěží pleť, jak plné tělo máš!

Zardousila bys i býka!

(Ženy obstoupí Lampitu, s obdivem ji obhlížejíce; některé ji ohmatávají)

LAMPITO (smějíc se):

U bohov,

ved' cvičím telo, na říť tancujem!

(Poskakuje dokola, narážejíc patami na hýždě)

LYSISTRATE (dotýkajíc se jejích prsou, tak i některé jiné ženy):

A ta tvá prsa – to je báječné!

LAMPITO (bráníc se se smíchem):

Skúmate ma jak zvieru obetné!" (Aristofanes, 1960, 15-16).

Sport spartských žen

- v noci **tančily** (kult, vysoká úroveň, jediný dovolený mimo Spartu)
- běh, hody oštěpem i diskem, zápas, gymnastika, koně
- box a pankration? (Propertius ano)
- závody, zápasy, soutěže (lokální)
  - př. soutěže ve zdatnosti či běžecký závod spojený s uctíváním Heleny Spartské
    - Theokritos (18.22-5) zmiňuje, že jej běželo 240 neprovdaných Sparťanek
- neprovdané ano x provdané? asi ne, ale chov a závody koní, vozů ano (Kyniska)
- soutěžení s chlapci *gymnos*
  - viz. Propertius (3.14.1-4) a Ovidius (*Listy heroin* 16.149-52)
    - možná ne vždy
- snad základní prostanství pro sport jiné než pro chlapce (?)
- po svatbě (ano/ne – rozdílné názory)
- sborový tanec
- hlavní důvod – síla dítěte a lepší snášení bolestí
- natírání olejem (Theokritos 18.23)
- ----- **zdraví a krása**

Spartské vítězky v Olympii

- Kyniska

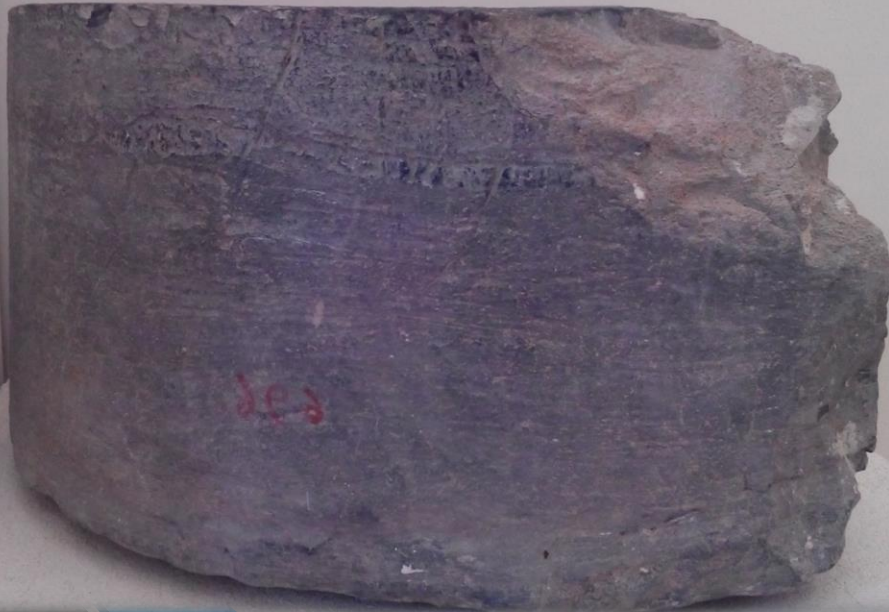
- *tethrippon*

- 396 BC, 392 BC

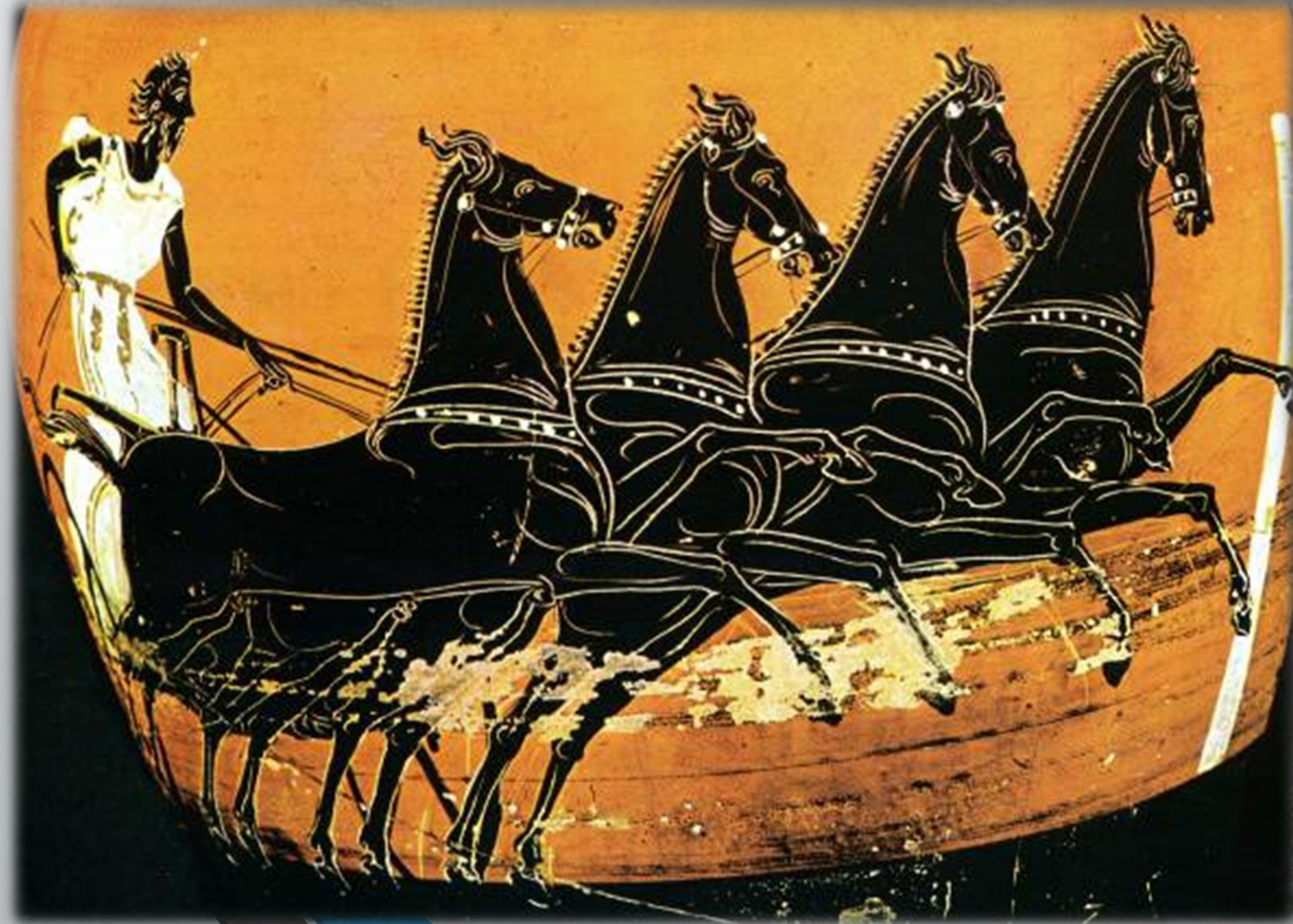
- Euryleonis

- *Synóris*

- pol. 4. stol. BC

Kyniska ze Sparty

Lokální hry pro dívky

- Při spartských třídeních Hyakinthiích soutěžily *παρθένοι* v závodech dvouspřeží.
- Běžecký závod v *δίαυλος* pro dívky (11 či 12 Dionýsoven) ve Spartě byl součástí rituálu, jehož důležitým aspektem byla svatba a iniciace.
- Závod neprovdaných dívek v *δρόμος* spojený s uctíváním Heleny. Theokritos udává 240 *παρθένοι*.
- Sportovní soutěže pro *παρθένοι* při oslavách bohyně Artemis.
- Každoroční projevy a soutěžení u pomníků Pausania a Leónida a sloupu se jmény mužů z třístovky probíhající v *πάλη*, jehož se mohli účastnit pouze Sparťané (a nejspíše též Sparťanky).
- Různé hry (nejspíše v běhu a *πάλη*) pořádané některými spartskými králi, např. král Agésilaos II. neopomenul podporovat hry pro dospělé, chlapce i dívky.

Sport spartských dívek v pramenech

- **Aristofanés:** *βίβασις* a tanec. Potulování se venku s chlapci, necudnost.
- **Athénaios:** *πάλη* a závody dvouspřeží pro *παρθένοι*. Cvičení spolu s chlapci, nahota.
- **Eurípidés:** *δρόμος* a *πάλη*. Cvičení spolu s chlapci, velmi krátký úbor.
- **Flavios Filostratos:** *δρόμος*. Eugenika.
- **Ibykos a Sofoklés:** velmi krátký úbor.
- **Pausaniás:** *δρόμος* (11/12 Dionýsoven).
- **Plútarchos:** *δρόμος*, *πάλη*, *ἄκον* a *δίσκος*. Eugenika a ochrana dětí (případně i Sparty) proti nepříteli.
- **Polydeukés (Julius Pollux):** *βίβασις* (1 000x).
- **Publius Ovidius Naso:** nahota.
- **Sextus Propertius:** míčové hry, běh s hooping obručí a hůlkou, *παγκράτιον*, *πυγμή*, *δίσκος*, jízda na koni, lov. Cvičení spolu s chlapci, nahota, vhodné odmítání změkčilosti (drahý šat, voňavky, ...), nežárlivost, cudnost.
- **Theokritos:** *δρόμος* (240 neprovdaných dívek). Natírání olejem.
- **Xenofón:** *δρόμος* a *πάλη*.
- **Platón:** vše kromě *ὀπλείτης*, místo *πάλη* boj se zbrojí, namísto *παγκράτιον* cvičení boje v lehké zbroji, závody koní (vozů ne). Nahota (v nízkém věku).
- **Athénské vázy**, především **Aberdeen painter**: plavání, řízení závodních vozů. Natírání olejem, nahota.

Sport, způsob života a jejich vliv na zdraví žen ve Spartě

- zdravější způsob života než v ostatním Řecku
- základní rozdíly ve způsobu života žen ve Spartě a zbytku Řecka
  - sport a pohyb x sedavý způsob života
  - předení oděvu – S. otrokyně x Řekyně (sezení a předení)
  - málo výživné stravy x moučná strava, ale málo zeleniny a masa
  - hanba pro muže být spatřen jak jde k ženě či od ní odchází x sexuální styk bez jakékoliv míry
    - větší touha měla vést k silnějším dětem x často mohlo dojít k „přesycení“
  - sňatky v období tělesné dospělosti x téměř kdykoliv
  - polyandrie x cizoložství

Héraia Games

- S. Pomeroy – v Olympii hlavně Spartanky (?)

Slavnosti týkající se spartských žen

- dívky kráčely nahé (jako chlapci) mnoha průvody
- **Svátek chův**
  - důležitost žen a dětí z *homoioi*
  - bohyně Artemis (starající se o ženy a děti)

Práva žen ve Spartě

- silné slovo
- dědění a volné nakládání s **majetkem**
- vlastnění **majetku**
- podíl na vládě (časté vojenské výpravy)
- svatba mezi 18. a 20. rokem, jinde už i v 13-14 letech

móda spartských žen

- nahota dívek/žen nebylo nic hanebného – převládala přitom cudnost a tak to vštěpovalo prosté mravy a slušnost
- Sp. ženy nazývány kvůli tomu co nosily „ukazovačky stehen“ – *fainomérides*
- velmi málo oblečení při sportu (někdy *gymnos*) i sborovém tanci
- i oblečení bylo odvážnější – sukně měly dole hluboký rozparek a při chůzi odhalovaly celý kyčel

*„A mladou Hermionu, jíž otevřený šat
kol nahého kyčle
se dosud vine...“ (Sofokles)*

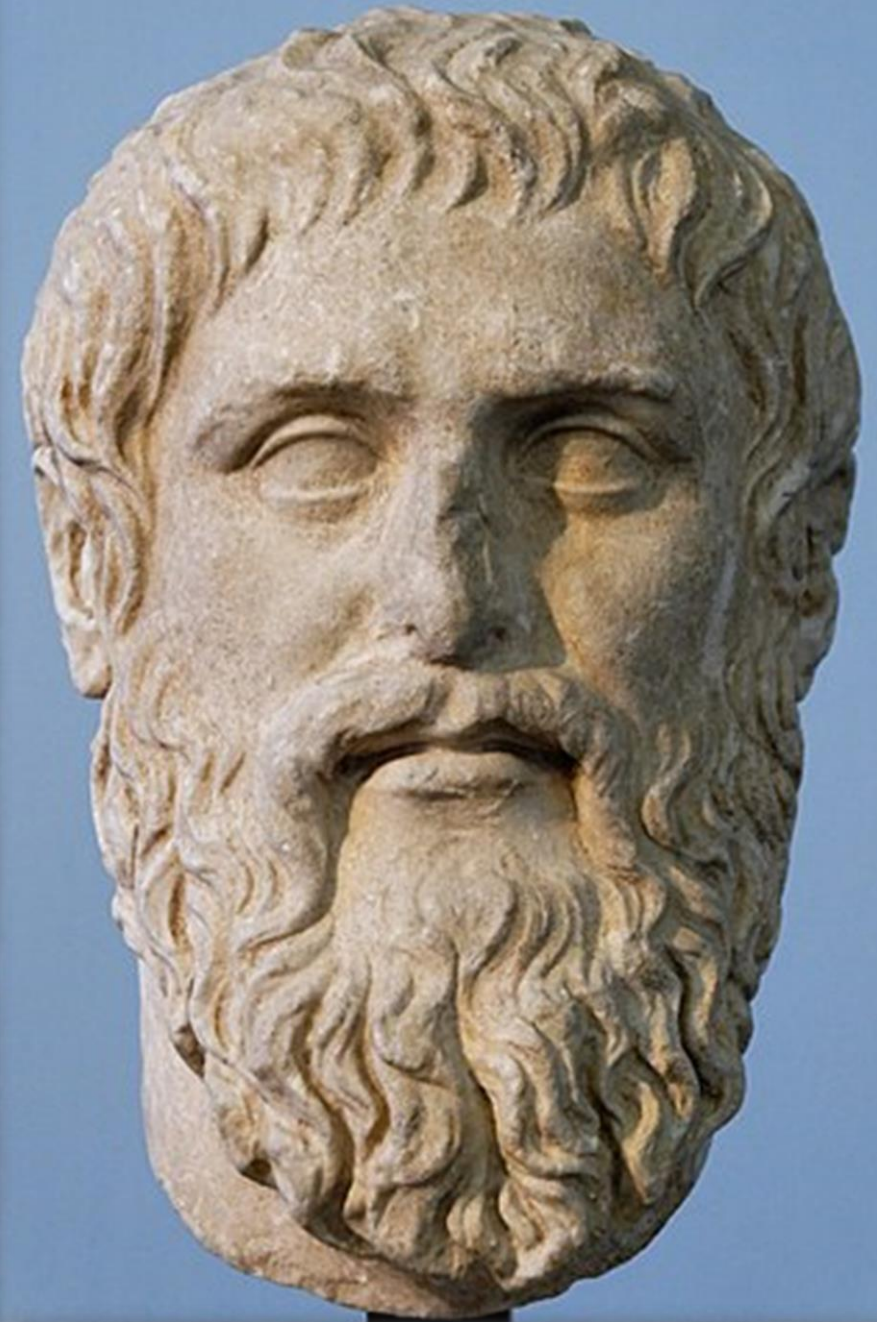
Vzhled a pověst spartských žen

- ženy ve Spartě vynikaly krásou
  - e.g. Alkmánova poezie – Hagesichora a Agidó
  - pověst zdatných a krásných žen
- ----- vliv *sómaskein* (nutné – Lykúrgos) prostřednictvím *agónes*
- pověst krásných i zdatných žen
  - 1 Spartaňanka skočila a kopl se patami do hýždí 1000x za sebou (Pollux 4.102)
    - tento výkon byl zmíněn na jejím náhrobku

Inspirace pro Platónovu ideální obec

- ženy zde mají:
  - běhat (*dromos, diaulos, hippios, dolichos*)
    - vše do puberty (asi 13 let)
    - po pubertě do min. 18 nebo 20 let či do svatby
  - bojovat ve zbroji (náhrada *palé*)
  - přejí-li si jezdit na koni
  - cvičit nahé (*Ústava 457a*)
    - do 13 let, poté mírně oblečené do 20 let či do svatby

Výroky spartských žen

Gorgó:

- „Tatínku, ten cizinec tě chce podplatit, jestli odtud neodejdeš.“
- „Otče, ten cizinec nemá ruce?“
- „Protože my jsme jediné ženy, které rodí muže (pravé).“
- ---- „Vezmi si dobrého muže a porod' dobré děti.“

neznámé:

- „Já ráda přijímám smrt mých synů.“
- „Stěští, že jsem porodila toho, kdo zemřel pro Spartu.“
- „Synu, s každým svým krokem myslí na svou odvahu.“
- „Synu, když si vzpomeneš na svou odvahu, tak neucítíš bolest a budeš zcela šťastný.“
- „Tak přistup o krok blíž k nepříteli.“
- „Ano, on byl můj.“ „Ne, ten není můj.“
- „Je více ušlechtilé padnout na bitevním poli, než být olympijským vítězem a žít.“
- „Rodinou čest.“

SPARTAN WOMEN

SARAH B. POMEROY

Použitá literatura

- Aristotelés, *Politika*
- Hérodotos, *Dějiny*
- Ovidius, *Listy heroin*
- Platón, *Zákony*
- Platón, *Ústava*
- Plútarchos, *Sayings of Spartan Women*
- Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů*
- Xenofón, *Lakedaimonské zřízení*

- Pomeroy, S., *Spartan women*
- Christesen, P., *Sparta and Athletics*